

ეკონომიკის დოქტორი, ქუთაისის სამართლისა და ეკონომიკის უნივერსიტეტის და აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობის დინამიკა

და დემოგრაფიული პრობლემები

მოსახლეობის რიცხოვნობისა და შემადგენლობის შესწავლის გარეშე შეუძლებელია მეურნეობის მართვა, ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ძირითადი მიმართულებებისა და ორიენტირების სწორად განსაზღვრა. აქედან გამომდინარე, მოსახლეობის სრულყოფილი შესწავლისადმი ინტერესი დღითიდღე იზრდება და მიმართულებებიც ფართოვდება.

გასულ საუკუნეში საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობასა და ასაკობრივ სტრუქტურაში მნიშვნელოვან ცვლილებებს ჰქონდა ადგილი. საუკუნის დასაწყისიდან 2002 წლამდე ქვეყნის მოსახლეობა 1,8 მლნ კაცით, ანუ 1,7-ჯერ გაიზარდა. ამავე დროს, ქალაქის მოსახლეობის რიცხოვნობის ზრდამ 2-ჯერ გადააჭარბა სოფლისას ანუ მიმდინარეობდა ურბანიზაციის პროცესი, რაც საკმაოდ სწრაფი ტემპით გაგრძელდა 1989 წლამდე. 1990 წლიდან კი ეს პროცესი ერთგვარად შენედა. თუკი 1989 წელს ქალაქის მოსახლეობის წილი მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობაში 55,8%-ს შეადგენდა, 2002 წლის აღწერით მან 52,4% შეადგინა ანუ 3,4 პროცენტული პუნქტით შემცირდა. აღწერებს შორის პერიოდში კი მოსახლეობის რიცხოვნობის მაჩვენებლები შემდეგნაირად იცვლებოდა:

1939–1959 წლებში შედარებით უმნიშვნელო იყო მოსახლეობის ზრდის ტემპი - საშუალო წლიურმა მატებამ მხოლოდ 0,7% შეადგინა, რაც მეორე მსოფლიო ომის შედეგებით იყო განპირობებული (მეორე მსოფლიო ომში საქართველოდან 300,0 ათასი კაცი დაიღუპა, რამაც გამოიწვია შობადობის შემცირება და უარყოფითად იმოქმედა მოსახლეობის რიცხოვნობის მაჩვენებელზე).

1959 წლიდან 1970 წლამდე განვილილ 11 წელიწადში საქართველოში 1070,0 ათასი კაცი დაიბადა, ხოლო 334,5 ათასი გარდაიცვალა. ამ პერიოდში მოსახლეობის ბუნებრივმა მატებამ 735,5 ათასი კაცი შეადგინა. ამავე პერიოდში მოსახლეობის მიგრაციის შედეგად ქვეყნის ფარგლებს გარეთ 91,9 ათასი კაცი გავიდა. ამრიგად, 1959–1970 წლების აღწერათა შორის პერიოდში მოსახლეობის რიცხოვნობა, 1959 წლის აღწერასთან შედარებით 634,6 ათასი კაცით ანუ 13,8%-ით გაიზარდა. 1970 წლის აღწერის შემდეგ განვილილ 9 წელიწადში ქვეყნის მოსახლეობის რიცხოვნობა 318,6 ათასი კაცით ანუ 6,4%-ით გაიზარდა. ამავე პერიოდისათვის ქალაქის მოსახლეობამ 337,8 ათასი კაცით (15,3%-ით) მოიმატა. მისმა ბუნებრივმა მატებამ 235,5 ათასი კაცი შეადგინა, რაც რიგი სასოფლო დასახლების პუნქტების ქალაქად გადაქცევამ და მოსახლეობის მიგრაციამ განაპირობა.

1979–1989 წლების აღწერათა შორის პერიოდში საქართველოს მოსახლეობა 407,6 ათასი კაცით ანუ 8,2%-ით გაიზარდა.

საქართველოში დემოგრაფიული კრიზისი მე–20 საუკუნის ბოლოდან დაიწყო. თუ ქვეყანაში 1959 წლიდან 1992 წლამდე ადგილი ჰქონდა მოსახლეობის რაოდენობრივ ზრდას, 1992 წლიდან იგი კლების ტენდენციამ შეცვალა. გარდა ამისა, 1990–იან წლებში გამოიკვეთა რიგი ნეგატიური დემოგრაფიული პროცესები: ბუნებრივი მატება შეცვალა კლებამ; გაიზარდა დეპოპულაცია და მისი მასშტაბები; დეპოპულაციურმა პროცესებმა უფრო მეტად მოიცვა ქართველი მოსახლეობა, რაც სერიოზულ პრობლემებს უქმნის ქართველი ერის ფიზიკური უწყვეტობის უზრუნველყოფას. 1991–1999 წლებში ბუნებრივი მატების საშუალო წლიური მაჩვენებელი 7,9 პრომილიდან 0,1 პრომილამდე შემცირდა, ხოლო 2000 წელს უარყოფითი სალდო (–0,2 პრომილი) დაფიქსირდა.

საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობის ცვლილება ნაწილობრივ გამოიწვია იმიგრაციულმა პროცესებმა. მარტო 14 წლის მანძილზე (1926–1939 წ.წ.) მიზანმიმართული რუსიფიკაციის პოლიტიკის გატარების შედეგად საქართველოში დაახლოებით 200,0 ათასი რუსი ჩამოსახლეს და მისი ხვედრითი წონა 3,6%–დან 8,7%–მდე გაიზარდა; ეს პროცესი ომის შემდგომ პერიოდში კიდევ უფრო გაძლიერდა და 50–იანი წლების დასასრულისათვის რუსების ხვედრითმა წილმა 10%–ს გადააჭარბა. 1926–1989 წლების აღწერებით საქართველოს მოსახლეობა 2,7 მლნ კაციდან 5,5 მლნ–მდე ანუ 2–ჯერ და მეტად გაიზარდა.

1990–იან წლებში, სხვა პოსტსოციალისტური ქვეყნების ანალოგიურად, საქართველოში შექმნილი არაორდინალური პოლიტიკური და სოციალურ–ეკონომიკური ვითარების შედეგად დაახლოებით ნახევარ მილიონამდე ადამიანმა დატოვა საქართველოს ფარგლები და საზღვარგარეთს მიაშურა. ქართველი მოსახლეობის ძირითადი მოტივია დასაქმება და ცხოვრების პირობების გაუმჯობესება, ხოლო არაქართველი მოსახლეობის დიდი ნაწილის ეროვნული თვითშეგნების გაღვიძება და თავიანთ ისტორიულ სამშობლოში დაბრუნებისადმი სწრაფვა. ამ უკანასკნელმა მნიშვნელოვნად შეცვალა ჩვენი ქვეყნის ეროვნული სტრუქტურა. სპეციალისტთა ექსპერტული შეფასებით, საქართველოს მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობაში ქართველთა ხვედრითი წონა 2000 წლისათვის 80%-ს აღემატებოდა. მამასადამე შემცირდა არაქართველი მოსახლეობის ხვედრითი წილი.

2002 წელს საქართველოში ჩატარებული პირველი დამოუკიდებელი საყოველთაო აღწერის მიხედვით საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების იურისდიქციაში მყოფ ტერიტორიაზე 4351,5 ათასი კაცი მუდმივი მოსახლეობა დაფიქსირდა, რაც 1989 წლის აღწერის მონაცემებთან შედარებით 8557,6 ათასი კაცით (15,8%-ით) ნაკლებია. 1989–2002 წ.წ. პერიოდში მოსახლეობის რიცხოვნობის კლება (საშუალო წლიური მაჩვენებელი 6,2%) განპირობებულია ქვეყანაში განვითარებული პოლიტიკური და სოციალურ–ეკონომიკური პირობებით, მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობისა და მიგრაციული პროცესების ინტენსიფიკაციასთან დაკავშირებული პრობლემებით, რამაც უმნიშვნელოვანესი დემოგრაფიული მაჩვენებლების გაუარესებაში იჩინა თავი. სამწუხაროდ, საქართველო იმ სახელმწიფოს განეკუთვნება, რომელსაც თავისი გენოფონდის გადაშენების საშიშროება ემუქრება. როგორც პროფ. ლ. ჩიქავა აღნიშნავს, ეს ნათლად ჩანს მისი დღევანდელი მწვავე დემოგრაფიული ვითარებიდან, მოსახლეობის აღწარმოების მკვეთრად გამოხატული ტენდენციებიდან. ამის საილუსტრაციოდ საკმარისია თვალი გადავავლოთ შობადობის დინამიკას საქართველოში მოსახლეობის ყოველ ათას სულზე XIX საუკუნის შუა პერიოდიდან ყოველწლიურად საშუალოდ 34–42–მდე ბავშვი იბადებოდა, 1913 წელს დაიბადა – 28, 1960 წელს – 25, 1990 წელს – 17, 2000 წელს – 9, 2006 წელს – 10,0 ბავშვი. შობადობის მხრივ საქართველოზე უარესი მაჩვენებლები აქვს მსოფლიოს მხოლოდ 5 ქვეყანას: რუსეთი, უკრაინა, ესტონეთი, ლატვია, ბულგარეთი.

მოსახლეობის აღწარმოების თვალსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტი (შვილთა რაოდენობა თითოეულ ქალზე ფერტილური ასაკის მთელ მანძილზე). ეს მაჩვენებელი საქართველოში შეადგენდა 1960 წელს 2,6 –ს, ხოლო 2002 წელს – 1,1 –ს ე.ი. ყოველ 100 ქალზე გაანგარიშებით ბავშვთა რაოდენობა 260–დან 110–მდე შემცირდა. მაშინ როდესაც მოსახლეობის თუნდაც მარტივი აღწარმოებისათვის აუცილებელია არა ნაკლებ 210 ბავშვისა. მსოფლიოს მოსახლეობის ბიუროს მონაცემებით, შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტი მსოფლიოში ყველაზე დაბალი (1,1) მხოლოდ უკრაინასა და საქართველოშია. საქართველოში 1960 წელს დაიბადა 1102,8 ათასი, ხოლო 2006 წელს 47,7 ათასი ბავშვი. მით უმეტეს მაშინ (1960 წელს) მოსახლეობის რიცხოვნობა თითქმის ერთი მლნ–ით ნაკლები იყო, ვიდრე 2006 წელს.

მოსახლეობის რიცხოვნობის შემცირება უპირველესად აიხსნება ისეთ ფაქტორებში, როგორცაა: საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების მიერ არაკონტროლირებადი ტერიტორიის აღმოცენება, დაბალი შობადობა, სიკვდილიანობის მაღალი დონე, მიგრაციული პროცესების გაძლიერება (უპირატესად ეკონომიკური მიზეზებით). საქართველოში განვითარებულმა მოვლენებმა თავისებური ასახვა ჰპოვა თითოეულ ადმინისტრაციულ–ტერიტორიული ერთეულების (მხარისა) და რეგიონის მოსახლეობის რიცხოვნობაში. მოსახლეობის კლება ყველაზე მეტად ქვემო ქართლის მხარეში აღინიშნა (–18,2%-ით), ხოლო ყველაზე ნაკლებად – შიდა ქართლის მხარეში (–2,4%-ით). 1989–2002 წლებში 23,6%-ით შემცირდა ქალაქის მოსახლეობა, სოფლისა კი – 13,4%-ით. შეიცვალა ქალაქისა და სოფლის მოსახლეობის თანაფარდობაც . ქალაქის მოსახლეობის წილი 55,4%-დან 52,3%-მდე შემცირდა, ხოლო სოფლის მოსახლეობისა 44,6%-დან 47,7%-მდე გაიზარდა. გარკვეული ცვლილებები მოხდა მოსახლეობის ეროვნულ სტრუქტურებში. 2002 წელს 1989 წელთან შედარებით მუდმივი მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობის 19,1%-ით კლების პირობებში ქართველთა რაოდენობა მხოლოდ 3,3%-ით (126, 2 ათასი კაცით) შემცირდა. ამის გამო მათი ხვედრითი წილი მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობაში 13,7 პროცენტული პუნქტით ანუ 70,1%-დან 83,8%-მდე გაიზარდა. 2002 წლის აღწერის მონაცემების მიხედვით ქვეყნის ცენტრალური ხელისუფლების მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე მკვეთრად შემცირდა აფხაზების, ოსებისა და რუსების რაოდენობა. ამ უკანასკნელზე გავლენა მოახდინა საქართველოდან ყოველი საბჭოთა კავშირის შეიარაღებული ძალების სამხედრო

მოსამსახურეებისა და მათი ოჯახის წევრების წასვლამ, რის გამოც მათი რიცხვი 6,3%-დან 1,5%-მდე შემცირდა.

უნდა აღინიშნოს, რომ მოსახლეობის რიცხოვნობასთან ერთად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მოსახლეობის სტრუქტურის შესწავლას სქესობრივ-ასაკობრივი ნიშნის მიხედვით.

მოსახლეობის კვლავწარმოების, მისი ბუნებრივი მატების მეცნიერული შესწავლა შეუძლებელია სქესობრივი შემადგენლობის ანალიზის გარეშე. სქესობრივი შესწავლის საფუძველზე ირკვევა ქალისა და მამაკაცის თანაფარდობა მოსახლეობაში; თუ რომელი სქარბობს საერთო რიცხვიანობაში, ან რამდენჯერ მეტია მოცემული სქესის მოსახლეობა მოპირდაპირე სქესის მოსახლეობაზე, რამდენი ქალი მოდის ყოველ 100 ან 1000 ვაჟზე. მეტად მნიშვნელოვანია დადგინდეს სქესთა შორის ფაქტიური თანაფარდობის მაჩვენებლები. იდეალური თანაფარდობა იქნებოდა 50:50–თან, მაგრამ სინამდვილეში ასე არ ხდება. მართალია 1940 წლამდე ქალებისა და ვაჟების განაწილება ძალზე ახლოს იყო იდეალურთან, მაგრამ მათ შორის იგივობა მაინც არ არსებობდა. სქესთა შორის რიგი წლების მანძილზე მიღწეული თანაფარდობა შეიძლება დაირღვეს სხვადასხვა მიზეზების გამო (მაგ., ომის შედეგად). ეს იწვევს სქესთა თანაფარდობის დარღვევას, რაც ზოგჯერ იმდენად დიდია, რომ ფერხდება მოსახლეობის ბუნებრივი გამრავლება. ასე მოხდა 1941–1945 წ.წ. სამამულო ომის პერიოდში, საქართველოდან ომში გაწვეულ იქნა 700,0 ათასზე მეტი ადამიანი, რომელთაგან 300,0 ათასზე მეტი დაიღუპა. აღნიშნული დანაკარგის გამო დაირღვა სქესობრივი თანასწორობა, შემცირდა შობადობა და მოსახლეობის საშუალო წლიური ზრდის ტემპი (0,7 პროცენტი). ყოველივე ამან ნეგატიური გავლენა მოახდინა მოსახლეობის რიცხოვნობაზე.

საქართველოს მოსახლეობის სქესობრივ სტრუქტურაზე ნათელ წარმოდგენას გვაძლევს ცხრილი ¹¹. როგორც ცხრილიდან ჩანს საქართველოს მოსახლეობის 2002 წლის აღწერის მიხედვით საქართველოს მოსახლეობის 47,2 პროცენტი მამაკაცია, 52,8% – ქალი. ქალაქში ცხოვრობს მამაკაცების 50,9 პროცენტი, სოფელში – 48,1%. ქალების 53,5% ცხოვრობს ქალაქში, სოფელში კი – 46,5%, საქართველოში ყოველ 1000 მამაკაცზე (2002 წლის აღწერით) მოდის 1120 ქალი, მათ შორის ქალაქად – 1178, ხოლო სოფლად – 1060.

საქართველოს მოსახლეობის სქესობრივი სტრუქტურა ქალაქისა და სოფლის
ქრითში შესაბამისი წლების მოსახლეობის აღწერის მონაცემებით (ათასი კაცი)

	1959 წ.	1970 წ.	1979 წ.	1989 წ.	2002 წ.
მოსახლეობა, სულ	4034,0	3674,6	4993,2	5400,8	4371,5
ვაჟი	1861,0	2195,5	4338,9	2562,0	2061,7
ქალი	2169,8	2479,1	2654,3	2838,8	2309,8
მათ შორის ქალაქის მოსახლეობა	1677,5	2210,9	2548,7	2001,3	2284,8
ვაჟი	764,1	1032,5	1182,4	1401,0	1048,6
ქალი	913,4	1178,4	1366,4	1590,3	1236,2
მათ შორის სოფლის მოსახლეობა	2353,5	2463,7	2444,5	2404,9	2086,8
ვაჟი	1097,1	1163,0	1156,5	1161,0	1013,1
ქალი	1256,4	1300,7	1288,0	1248,5	1073,6

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი, სტატისტიკური კრებული, 2004წ.

სოციალურ-პოლიტიკური პრობლემების პრაქტიკულად გადაწყვეტის მიზნით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მოსახლეობის შესწავლას ასაკობრივი ნიშნის მიხედვით. 2002 წლის საყოველთაო აღწერის მონაცემებით საქართველოს მოსახლეობის ასაკობრივი სტრუქტურა ასეთია: 21%-ს შეადგენს შრომისუნარიანზე უმცროსი ასაკის ადამიანები ანუ ბავშვები და მოზარდები, 64%-ს შრომისუნარიანი ასაკის, ხოლო 15%-ს შრომისუნარიანზე უფროსი ასაკის ადამიანები. ასეთი სტრუქტურა, შეიძლება ერთგვარად დადებითად მივიჩნიოთ როგორც განვითარებად, ისე განვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით, სადაც შესაბამისად, შრომისუნარიან ასაკზე უმცროსი და შრომისუნარიან ასაკზე უფროსი ასაკის მოსახლეობა დომინირებს. 1989 წლის აღწერის შემდგომ პერიოდში შობადობის კლების შედეგად, ჩვენს ქვეყანაში, მნიშვნელოვნად შემცირდა 0-4 წლის ასაკის ბავშვთა რიცხვი, რომლებმაც 2002 წლის აღწერით მხოლოდ 243,6 ათასი კაცი ანუ მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობის 5,6% შეადგინა, მაშინ როდესაც 1989 წლის აღწერით, შესაბამისად 465,7 ათასი და 8,6%-ს, 1979 წლის აღწერით კი – 416,2 ათას და 8,3%-ს უდრიდა³⁴.

შობადობის შემცირებამ არსებითი გავლენა მოახდინა მოსახლეობის დაბერებაზე. თუ 1989 წლის აღწერით 65 წლისა და უფროსი ასაკის მოსახლეობა ქვეყნის მოსახლეობის

³⁴ საქართველოს სახელმწიფო დეპარტამენტი, სტატისტიკური კრებული, 2002 წლის აღწერის ძირითადი შედეგები, თბ. 2004 წ.

საერთო რიცხოვნობაში 8,8%-ს შეადგენდა, 2002 წლის შესაბამისმა მაჩვენებელმა – 12,7%-ს, 2003 წლისათვის – 13,1%-ს, ხოლო 2006 წლისათვის – 16,3%-ს მიაღწია, რაც ფრიად უარყოფითი მაჩვენებელია. გაეროს მიერ შემოთავაზებული სამსაფეხურიანი სკალით მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობაში თუ 65 წლისა და უფროსი ასაკის მოსახლეობის ხვედრითი წონა 4%-ზე დაბალია, ასეთი მოსახლეობა ახალგაზრდაა, თუ 4%-დან 7%-მდეა, იგი სიბერის ზღვარზე იმყოფება, ხოლო თუ 7%-ს აღემატება, დემოგრაფიულად დაბერებულია. (განასხვავებენ „დაბერებას ქვემოდან“, რომელსაც საფუძვლად შობადობის კლების შედეგად მოსახლეობის რიცხოვნობაში ბავშვთა ხვედრითი წილის შემცირება უდევს და „დაბერებას ზემოდან“, რომელიც ემყარება მოხუცებულობის პერიოდში მოკვდაობის ერთგვარ შენელებას და სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის ზრდას. მათ შორის ძირითადი და გადამწყვეტია პირველი ფაქტორი – შობადობის შემცირება).

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან ნათელია, რომ მოსახლეობა (არა მარტო საქართველოში) დემოგრაფიულად სულ უფრო ბერდება. ეს ობიექტურად გარდაუვალი პროცესია მათ შორის დასავლეთ ევროპის ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებშიდაც. მსოფლიო მოსახლეობის ბიუროს 2003 წლის მონაცემებით 65 წლისა და უფროსი ასაკის მოსახლეობის ხვედრითი წონა ჩვენი პლანეტის მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობაში 7%-ს შეადგენს, მათ შორის განვითარებულ ქვეყნებში 15%-ს. დემოგრაფიულად უფრო დაბერებული ქვეყანაა იაპონია, იტალია და საბერძნეთი (19%), შემდეგ შვედეთი, ბელგია, გერმანია, ბულგარეთი და ესპანეთი (17%)³⁵. საქართველოში ეს მაჩვენებელი 2006 წლის შედეგების მიხედვით 16,3%-ს შეადგენს, რაც სიბერის ზღვარს (7%) 9,3 პროცენტული პუნქტით აღემატება.

ამდენად, საქართველო დემოგრაფიულად დაბერებული ქვეყანაა. სრულიად განსხვავებული ვითარებაა მსოფლიოს განვითარებად რეგიონში. იგი დემოგრაფიულად დაბერების საწყის სტადიაზე (5%) იმყოფება. მაგ., აფრიკის მოსახლეობა სრულიად ახალგაზრდაა (3%), ვინაიდან იქ სიცოცხლის ხანგრძლივობა მკვეთრად დაბალია. დემოგრაფიულად მსოფლიოში ყველაზე ახალგაზრდა სახელმწიფოებია: არაბთა გაერთიანებული საემიროები, ნიგერია, ტოგო, უგანდა, ქუვეითი, სადაც 65 წლისა და უფროსი ასაკის მოსახლეობის ხვედრითი წონა 2%-ს არ აღემატება. პოსტსოციალისტური

³⁵ ქურნალი „ კომენტარი“ №2“, თბ. 2004 წ.

სივრცის ქვეყნებიდან დემოგრაფიული სიბერის ზღვარზე (4–6%) იმყოფებიან: უზბეკეთი, თურქმენეთი, ყირგიზეთი და აზერბაიჯანი. სიბერის შედარებით დაბალ სტადიაზე არიან ყაზახეთი, სომხეთი, მოლდავეთი. დემოგრაფიული გადაბერებით (13–16%) გამოირჩევიან: რუსეთი, საქართველო, ბელორუსია, უკრაინა, ლიტვა, ლატვია, ესტონეთი და ეს პროცესი თანდათანობით ძლიერდება კიდევ. უახლოეს მომავალში დემოგრაფიული პრობლემები აუცილებლად წარმოქმნის რიგ პოლიტიკურ და სოციალურ–ეკონომიკურ პრობლემებს.

მოსახლეობის რიცხოვნობის დინამიკაზე, მის სქესობრივ–ასაკობრივ სტრუქტურაზე ესოდენ ვამახვილებ ყურადღებას იმისათვის, რომ მომავალში თავიდან ავიცილოთ თაობათა განახლების პროცესისა და ქართველი ერის მომავლისადმი რეალური საფრთხის შექმნა. ამასთან, აქვე უნდა დავსძინოთ, რომ გამართლებული იქნება, თუკი საქართველოში არსებული დემოგრაფიული დაბერების პროცესი (შობადობის შემცირების ხარჯზე) აღიქმება არა როგორც ტრაგედია და დემოგრაფიული კრიზისი, არამედ ქვეყანაში შექმნილი სოციალურ–ეკონომიკური ვითარების ადექვატური ასახვა. ჩვენი აზრით, ეს არის ბუნებრივი რეაქცია ეკონომიკურ და დემოგრაფიულ განვითარებას შორის არსებულ წონასწორობის დარღვევაზე.

იმედია, ეს წონასწორობა აღდგება ქვეყნის ეკონომიკის აღდგენასთან ერთად. ეკონომიკური აღმავლობა ხელს შეუწყობს მოსახლეობის ოპტიმალური რიცხოვნობისა და რაციონალური სქესობრივ–ასაკობრივი სტრუქტურის ფორმირებას, რომელიც თავის მხრივ უზრუნველყოფს თაობათა ნორმალურ განახლებას, მატერიალური რესურსების რაციონალურ გამოყენებას, საზოგადოებისა და მისი თითოეული წევრის მატერიალურ და სულიერ მოთხოვნილებათა სრულ დაკმაყოფილებას, პიროვნების თავისუფლებასა და ყოველმხრივ განვითარებას.